

**Avrupa Birliği'ne
Entegrasyonda Türk
Turizm Sektörünün
Rekabet Şansını Arttırıcı
Yeni Teşvik Politikaları**

Dr. Hasan Lk

Ankara 2019
İkinci Baskı

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-358-6

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı

Avrupa Birliği'ne Entegrasyonda Türk Turizm
Sektörünün Rekabet Şansını Arttırıcı Yeni
Teşvik Politikaları

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Yazar

Dr. Hasan Lök

Bisac Code

BUS081000

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

DOI

10.37609/akya.1110

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Birinci Baskı

Önsözü

Sayın Hasan Lök, “Avrupa Birliğine Entegrasyonda Türk Turizm Sektörünün Rekabet Şansını Artırıcı Yeni Teşvik Politikaları” adını verdiği eserinde, Turizmle ilgilenenlerin yararlanabileceği bir çalışma yapmış bulunmaktadır.

Eser Birinci Bölümde, 2000 li yıllara doğru. Dünyanın Genel Ekonomik Gelişme Eğilimleri içerisinde Turizmin olası gelişmelerini nazarı dikkate alarak tartışmakta, İkinci ve Üçüncü Bölümde de girmeye çalıştığımız Avrupa Birliğindeki Teşvik Politikaları ve Türkiye’de Turizm Sektörüne Uygulanan Teşvikleri anlatmaktadır.

Birinci Bölümü teorik, öteki İki Bölümü uygulamaya yönelik çalışmasında Sayın Lök, tümden gelim metodu kullanmış, statik tahliller yanında dinamik tahlillere de önem vermiştir.

Türkiye ile ilgili rakamlar, ülkemiz özelliklerine sahip öteki ülkelerle karşılaştırıldığında, durumun aleyhimize olduğu görülmektedir. Sayın Lök de dahil yerli ve yabancı yazarların büyük çoğunluğu, yukarıda anılan durumun kısa sürede Türkiye lehinde değişeceğini ifade etmektedirler.

Sayın Lök’ün eseri uzun, yorucu, dikkatli ve ciddi bir çalışmanın ürünüdür.

Eseri, Lisans ve Yüksek Lisans öğrencileri ile turizm konusu na ilgi duyan herkese özellikle de uygulayıcılara tavsiye ederiz.

Sayın Lök’ü bu değerli eserinden dolayı kutlar, bilimsel çalışma ve yayınlarının devamını dilerim.

İstanbul, Ekim 1995

Prof. Dr. Kubilay BAYSAL
İ.Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

Birinci Baskı

Takdimi

Günümüzde dünya ülkeleri bir taraftan dış ticaretlerinde serbestleşmeye doğru giderken küreselleşme olgusunu yaşamakta, diğer yandan dünyanın çeşitli yerlerinde bölgeselleşme hareketleri hızlı bir gelişme gösterirken, iktisadi ittifaklar yapan blokların ortaya çıkmakta olduğu görülmektedir. Gelecek yüzyıla girmekte olduğumuz bu dönemde, bölgeselleşme hareketlerinin en gelişmiş ve kurumsallaşmış örneğinin ise Avrupa Birliği ittifakının olduğu gözlenmektedir.

21. Yüzyılda dünya ticaretinin serbestleştirilmesi yanında, ticaretin Pasifik Okyanusu çevresinde gelişme göstereceği, ayrıca bloklaşmalar sonucu ekonomik olayların Avrupa Birliği, NAFTA, APEC arasında cereyan edeceği tahmini yapılmaktadır.

20. Yüzyılın sonlarında dünya siyasi ve ekonomik hayatında gerçekleşen diğer önemli bir gelişme, merkezi planla yönetilen ülkelerin serbestleşmeye doğru hızla ilerlemeleridir. Doğru bloku olarak adlandırılan ülkelerin 470 milyon insanı özgürlüğe kucak açarak, ekonomilerinde ve yönetimlerinde batı standartlarını yakalama çabası içerisinde bulunmaktadırlar. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçen gelişmiş dünya ülkelerinde, 2000'li yılların en önemli endüstrisinin, hizmetler sektörü içerisinde yer alan turizm sektörü olacağı tahmini yapılmaktadır.

Ekonomi politikalarında dışa açılma sürecini 1980 yılından bu yana sürdüren ülkemiz, geçtiğimiz 10 yıllık dönemde turizm sektörüne büyük önem vererek yatak kapasitesini 6 kat artırarak 300 bin civarına çıkarmış bulunmaktadır. Aynı dönem içerisinde ülkeye gelen yabancı turist sayısı 2 milyon kişiden 7 milyon kişiye, turizm geliri ise 800 bin USA \$'dan 4 Milyar USA \$'a çıkmış bulunmaktadır. Son on yıllık dönemdeki bu olumlu gelişmeye rağmen

men bu sektördeki ülkemizin payı ise ancak % 1 seviyesinde bulunmaktadır. Avrupa Birliği ittifakına girmeye büyük çaba gösteren ülkemiz, 3. İzmir İktisat Kongresinde, 2000’li yıllarda turizm sektörü için 1 milyon yatak kapasitesi ve 20 milyon yabancı turist ile 15 milyar USA \$ turizm geliri hedeflenmiş bulunmaktadır.

Turizmde bu hedeflerin yakalanması için ilave yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm yatırımcılarımız, yeni yatırımları için geçtiğimiz dönemlerde uygulanmış olan teşvik araçlarının, günümüzde de aynen devam ettirilmesi yönünde görüş bildirmektedirler. Teşviklerle ilgili yorum yapan iktisat politikacıları ise, serbestleştirilmiş bir ekonomik düzene ulaşmada, kamu yardım ve teşviklerinin önemli bir engel olduğu, haksız rekabete yol açtığı görüşünü dile getirmektedirler.

İlk safhada gümrük birliğine girmeyi, daha sonra Avrupa Birliği’ne üye olmayı hedefleyen ülkemiz, hukuki mekanizmalarını ve destek politikalarını bu birlik kurallarına göre oluşturma yönünde çalışma yapmaktadır. Türkiye’nin Avrupa Birliği ve GATT kurallarına uyumlu teşvik politikası geliştirmesi, dünya ticaretine uyumumuzu daha kolaylaştıracaktır.

Bankamızın Mali Tahlil Müşavirimiz Hasan LÖK tarafından yapılan bu çalışma, gümrük birliğine girme aşamasında bulunduğumuz dönemde, dünyadaki ekonomik gelişme eğilimlerini de göz önüne alarak, Türk turizm sektörünün rekabet şansını artırıcı yeni teşvik politikaları üzerine öneriler yapma amacını taşımaktadır. Bu eserin sektör mensuplarına, bürokrasi kesimine ve akademik çevrelere yararlı olacağı düşüncesi ile Sayın Lök’ü tebrik ediyorum.

İstanbul, Ekim 1995

Ahmet T. AYAYDIN
SYKB Genel Müdürü

Birinci Baskı

Teşekkür

20. yüzyılın sonuna geldiğimiz dönemde dünyada önemli siyasi ve ekonomik gelişmeler olmaktadır. Dünya ekonomisi bir yandan bölgeselleşme eğilimine doğru hızla ilerlerken, diğer yandan planlı ekonomi ile yönetilen doğu bloku ülkeleri, yönetimlerinde ve ekonomilerinde serbestleşme yönünde önemli adımlar atmaktadırlar.

Ülkemizde 1980'li yılların başında dünyadaki değişim paralelinde ekonomi politikalarında, dışa dönük uygulanma yapılmaya başlanmıştır. Dünya turizm endüstrisinde yaşanan gelişmeler ve dünyadaki değişim çerçevesinde, Türk turizminde son on yıldan beri önemli sayılabilecek gelişmeler olmuştur. Bu eser dünyadaki değişim ve bölgeselleşme paralelinde ülkemizdeki turizm hareketlerinin geleceğinin profilini tespit ederek, Türk turizmine uygulanabilecek teşvikleri, Avrupa Birliği kuralları içerisinde değerlendirmek ve yeni önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde doktora programının ilk gününden bugüne kadar, uygulamaya dönük bilgilerimin teori ile birleştirip disipline edilmesinde çok sayıda hocamın yardımlarını gördüm. Bu hocalarım; İktisadi Coğrafya-Turizm Araştırma Merkezi Müdürü ve Turizm Yüksek Lisans Doktora Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Kubilay Baysal, İktisat Politikası Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cemal Şanlı, İktisat Politikası Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Münir Kutluata ve Prof. Dr. Mithat Zeki Dinçer'e şükran borçluyum. Tez Jüri Üyesi olarak sınavımda bulunan M.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Politikası Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Osman Zekai Orhan beye ayrıca teşekkür ederim.

Doktora çalışmamın başlangıcı olan 1992 yılından itibaren büyük gayretle çalışmalarımı olgunlaştıran, planlayan ve beni iyi

bir şekilde sevk ve idare eden Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Adem Şahinin meziyetli ve disiplinli tutumunu özellikle belirtirerek, teşekkürlerimi arz ederim.

Çalışmamın başından itibaren bana her türlü maddi ve manevi olanağı sağlayarak bu eserin basılmasına karar veren mensubu bulunduğum Sınai Yatırım ve Kredi Bankasının Genel Müdürü Ahmet T. Ayaydın, Genel Müdür Yardımcısı Yavuz İşbakan'a teşekkür ediyorum. Doktora programına başladığım günden itibaren uygulamadaki bilgilerin teorik çalışmalara katkı sağlayacağını düşünerek zaman planlamamamda desteğini gördüğüm emekli müdürüm Sayın Hüsnü İldaşer ve Mali Tahlil Müdürümüz Sayın İsmet Arsoy'a gösterdikleri anlayıştan dolayı borçlu olduğumu ifade etmek isterim. Ayrıca çalışmamın her safhasında değerli fikirlerini bana aktarmış bulunan İktisadi Araştırmalar Müdürümüz Sayın Dr. Ahmet Önen ile Baş İktisat Müşavirimiz Kutay Karlıbel'i zikretmem gerekmektedir.

Müsveddelerin bilgisayara aktarılmasında büyük yardımlarını gördüğüm arkadaşım Sn. Hatice Kılıç, çalışmayı sabırla düzgün hale getirmiştir. Çalışma tablolarını düzgün bir şekilde bilgisayara aktarma ile yazıların formatlanmasına, bankamızın İktisat Uzmanı Zelha Altinkaya ve Uzman Yardımcısı Cenk Hotunluoğlu yardımcı olmuşlardır. Yardımlarından dolayı her üç arkadaşıma ayrıca teşekkür ederim.

Belirli bir zaman diliminde bu çalışmam dolayısıyla bana büyük destek veren eşim ile kendisine zaman ayıramadığım için üzgün olduğum oğluma bu anlayışlarından dolayı teşekkür borçluyum.

İstanbul, Ekim 1995

Dr. Hasan LÖK

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası
Mali Tahlil Müşaviri

İkinci Baskı

Önsöz

Ülkelerin kalkınmasında özel sektör yatırımlarına dönük olarak uygulanan teşvik politikalarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Teşvik politikaları gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde değişiklikler ve farklılıklar göstermektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanmakta olan teşvik politikaları Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe katılımı sonucunda genişletilerek değişikliğe uğratılmıştır. Türkiye'nin birliğe üyelik süreci 1960'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar devam etmiştir.

1995 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapmış olduğumuz “Avrupa Birliğine Entegrasyonda Türk Turizm Sektörünün Rekabet Şansını Artırıcı Yeni Teşvik Politikaları” doktora tezimiz, o tarihte mensubu bulunduğumuz Sınai Yatırım ve Kredi Bankası tarafından 1000 adet bastırılmıştır. Basımı yapılan bu doktora tezi kitabı; TBMM, tüm bakanlıklar, ülkemizin tüm üniversiteleri, devletin ekonomi bürokrasi katmanları, bankalar, ticaret ve sanayi odaları ve ilgili sivil toplum örgütlerine gönderilmiştir. Bu dönemde çeşitli gazeteler, haftalık ve aylık iktisat dergileri kitabımıza ilgi göstererek şahsım ile çeşitli söyleşiler yapmışlardır. Kitabın basımını izleyen aylarda Turizm Yatırımcıları Derneği, Ticaret ve Sanayi Odaları ve çeşitli sivil toplum örgütlerinden gelen talep doğrultusunda adı geçen kuruluşlarda konu ile ilgili konferanslar tarafımdan verilmiştir. 1998-2000 yılları arasında TİKA, Devlet Planlama Teşkilatı, GAP İdaresi Başkanlıklarınca kurulan yatırım ve teşvik komisyonlarında kurul üyelikleri ve başkanlıkları görevi yaparak ülkemizin kalkınma politikalarına bir nebze olsun katkıda bulunmamızı bu çalışmamız sağlamıştır. 1995 yılından itibaren çeşitli akademisyenler kitabımıza atıf yaparak bizleri yüreklen-dirmişlerdir. Akademik çevreler ile Sivil Toplum Örgütlerinden

görmüş olduğumuz bu destek sonrası 2002 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi akademik kadrosuna geçerek ülkemiz gençlerine uygulamaya dönük bilgilerimizi teori ile birleştirerek günümüze kadar sunma ve yardımcı olma gayreti içerisinde çabalarımızı devam ettirmekteyim.

Birinci baskısını 1995 yılında yapmış olduğumuz bu kitabımızda teşvik politikalarına dönük 10 sayifelik önerilerimizin birçoklarının devletimizin yayınlamış olduğu teşvik mevzuatında yer almış olması şahsımı çok sevindirmiş, akademik çalışmalarımın hızlı bir şekilde devam etmesini sağlamıştır. Yayınlamış olduğumuz doktora tez kitabımızın mevcudunun kalmaması ve çeşitli çevrelerce talep edilmesi nedeniyle ikinci baskısının yapılması gereğini duymuş bulunmaktayım.

Doktora tez kitabımın ikinci baskısını yapan Akademisyen Yayınevi yetkililerine ve emeği geçenlere teşekkür etmek istiyorum. PDF halindeki birinci baskının Word dosyasına çevrilmesinde ortaya çıkmış olan hataları aslına uygun olarak düzenleyen üniversitemiz mensubu Finans Bankacılık Bölümünde Başkan Yardımcım olan Öğretim Görevlisi İbrahim Karagöz'ün emeğini ve yardımlarını burada belirtmek isterim. Kendisi bu zorlu çalışmada kitabı aslına uygun olarak düzenlemiştir, teşekkür ediyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Hasan LÖK
Bolu, 22 Şubat 2019

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD-USA	Amerika Birleşik Devletleri
ALADI	Latin Amerika Bütünleşme Birliği
APEC	Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
ASEAN	Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği
AT	Avrupa Topluluğu
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EC	Avrupa Topluluğu
ECO	Orta Asya İktisadi İşbirliği Teşkilatı
ECU	Avrupa Ortak Para Birimi
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmaları
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HDTM	Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı
İGEME	İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
IMF	Uluslararası Para Fonu
ISO	İstanbul Sanayi Odası
İTO	İstanbul Ticaret Odası
KEİB	Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KDV	Katma Değer Vergisi
KÖY	Kalkınmada Öncelikli Yöre
LAFTA	Latin Amerika Serbest Ticaret Birliği
M.Ü.	Marmara Üniversitesi
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması
NATO	Kuzey Atlantik
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
Ö.İ.K.	Özel İhtisas Komisyonu
TKB	Türkiye Kalkınma Bankası
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TUGEV	Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı
TSE	Türkiye Standartları Enstitüsü
S.S.C.B.	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
S.S.K.	Sosyal Sigortalar Kurumu
Y.M.M.	Yeminli Mali Müşavir
WTO	Dünya Turizm Örgütü

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
1. BÖLÜM	
Genel Ekonomik Gelişme Eğilimleri İçerisinde Turizm	
1.1. Genel Ekonomik Gelişme Eğilimleri İle İlgili Kavramlar.....	7
1.1.1. Küreselleşme Kavramı.....	7
1.1.2. Bölgeselleşme Kavramı	8
1.1.2.1. Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları	8
1.1.2.2. Serbest Ticaret Bölgeleri.....	9
1.1.2.3. Gümrük Birliği.....	9
1.1.2.4. Ortak Pazar.....	9
1.1.2.5. Ekonomik Birlik.....	10
1.1.2.6. Parasal Birlik	10
1.1.3. Serbestleşme Kavramı	10
1.2. Dünya Ekonomisindeki Gelişme Eğilimleri	11
1.2.1. Küreselleşme Eğilimleri	11
1.2.2. Bölgeselleşme Eğilimleri	13
1.2.2.1. Bölgeselleşme Eğilimlerinin Boyutu	13
1.2.2.2. Avrupa Birliği.....	15
1.2.2.3. Nafta İktisadi İşbirliği Teşkilatı.....	20
1.2.2.4. Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Anlaşması	22
1.2.2.5. Diğer Bölgesel Anlaşmalar	23
1.2.3. Serbestleşme Eğilimleri.....	24
1.2.4. Yeni Yüzyıla Girerken Dünya Ekonomisinin Geleceği	25
1.3. Türkiye Ekonomisinin Genel Görünümü ve Gelişme Eğilimleri.....	28
1.3.1. Türkiye Ekonomisinin Gelişim Göstergeleri.....	28
1.3.2. Türkiye Nüfusunun ve İşgücünün Gelişimi	28
1.3.3. Ekonomik Büyüme ve Gayri Safi Milli Hasıla Gelişmeleri	31
1.3.4. Kişi Başına Milli Gelirdeki Gelişmeler.....	32
1.3.5. Yatırımların Gelişimi.....	33
1.3.6. Dış Ticaretteki Gelişmeler	34
1.3.7. Türkiye Ekonomisinin Genel Değerlendirilmesi.....	36
1.3.8. Türkiye Ekonomisinin Perspektifi	37
1.3.9. Küreselleşme ve Bölgeselleşme Hareketlerinde Türkiye.....	38
1.3.9.1. Genel Olarak Türkiye'nin Bölgeselleşme Çabası	38

1.3.9.2. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri	39
1.3.9.3. Karadeniz Ekonomik İşbirliği.....	41
1.3.9.4. Türk Cumhuriyetleri İle İlgili İlişkiler	41
1.4. Dünya Turizminde Gelişme Eğilimleri	42
1.4.1. Dünya Turizminin Mevcut Değerlendirilmesi	42
1.4.2. Dünya Turizminin Bölgesel Gelişme Eğilimleri.....	46
1.4.3. Avrupa İlkelerinin Dünya Turizmindeki Sayısal Yeri	48
1.4.4. Dünya Turizminin Gelecekteki Büyüme Eğilimi	50
1.4.5. Dünya Turizminin Gelecekteki Profili.....	51
1.4.5.1. Dünyanın Değişen Demografik Yapısı	51
1.4.5.2. Turizmin Çeşitlendirilmesindeki Gelişmeler	52
1.4.5.3. Dünya Turizminin Altyapısı İle İlgili Gelişmeler.....	58
1.4.5.4. Dünya Turizminin Bilgi Çağına Entegrasyonu	61
1.5. Türk Turizminin Gelişme Eğilimleri	62
1.5.1. Türk Turizminin Gelişme Eğilimleri	
Açıklayacak Göstergeler	62
1.5.2. Türk Turizm Hareketlerinin Sayısal Gelişimi	62
1.5.3. Turizm Gelirlerinin Ticaret Açıkları ve Dış	
Borçları Karşılama Oranı	64
1.5.4. Türk Turizminde Yatak Kapasitelerinin Gelişimi	65
1.5.5. Turizm Gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasılaya Oranı	66
1.5.6. Türk Turizminin Ekonomik Boyutunun	
Değerlendirilmesi.....	66
1.5.7. Türk Turizminin Sorunları.....	67
1.5.8. Türk Turizminin Gelecekteki Profili	69
1.5.8.1. Turizm Türleri ve Yörelere Çeşitlendirilmesi	70
1.5.8.2. Kış Sporlarına Yönelik Gelişmeler.....	71
1.5.8.3. Sağlık ve Termal Turizmi Gelişmesi.....	71
1.5.8.4. Yat Turizmindeki Gelişmeler	73
1.5.8.5. Kültür ve İnanç Turizmindeki Gelişmeler.....	76
1.5.8.6. Yayla Turizmindeki Gelişmeler.....	77
1.6. Türk Turizminin Rekabet Dinamikleri	78
1.6.1. Rekabet, Turizm Arzı ve Talebi Kavramları	78
1.6.2. Türk Turizminin Arz Yönünden Rekabet Edebilirliği	79
1.6.3. Türk Turizminin Talep Yönünden Rekabet Edebilirliği	81

2. BÖLÜM

Avrupa Birliği'nde Teşvik Politikası

2.1. Teşvik ve Yardım Kavramı	87
2.2. Avrupa Birliği'nde Genel Yardım ve Teşvik Politikası.....	88
2.2.1. Birlik Kurallarında Teşviklerin Boyutu.....	88

2.2.2. Birlik Kurallarında Teşviklerin Çeşitleri.....	90
2.3. Avrupa Birliğinin Üye Devletlere Sağladığı Yardım ve Teşvikler	92
2.3.1. Uygulanan Teşviklerin Mali Araçları	92
2.3.2. Bölgesel Fonlar	93
2.3.3. Uyumlaştırma Fonu.....	94
2.3.4. Sektörel Teşvikler	95
2.3.5 Yatay Teşvikler.....	96
2.3.5.1. Çevre Korumaya Yönelik Teşvikler	96
2.3.5.2. Orta ve Küçük İşletme Teşviki	97
2.3.5.3. Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerine Yapılan Teşvikler	97
2.3.5.4. Ekonominin Düzeltilmesi İle İlgili Teşvikler	97
2.4. Avrupa Birliği Ülkelerinin Uyguladıkları Teşvikler	98
2.4.1. Üye Ülkelerin Uyguladığı Genel Teşvikler	98
2.4.2. Ülkelere Göre Uygulanan Teşvikler.....	99
2.4.2.1. Almanya.....	99
2.4.2.2. Hollanda	100
2.4.2.3. İngiltere	100
2.4.2.4. İtalya	101
2.4.2.5. Danimarka.....	102
2.4.2.6. Fransa	103
2.4.2.6. İspanya	104
2.4.2.7. Yunanistan	104
2.4.2.8 Portekiz	105
2.5. Avrupa Birliğinde Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvikler.....	105
2.5.1. Avrupa Birliği'nde Turizm Teşvik Politikaları.....	105
2.5.1.1. Promosyona Dönük Teşvikler.....	107
2.5.1.2. Yapısal Fonlar İçerisinde Turizmin Teşviki	107
2.5.1.3. Bölgesel Kalkınma Fonu İçerisinde Kırsal Turizmin Teşviki	108
2.5.1.4. Kültürel Turizmin Teşviki.....	108
2.5.1.5. Eğitim Desteği Çerçevesinde Turizmin Teşviki.....	109
2.5.1.6. Çevre Sorununa Yönelik Turizm Teşviki.....	109
2.5.1.7. Avrupa Sosyal Fonu Çerçevesinde Turizm İstihdamına Dönük Yatırımların Teşviki	109
2.5.2. Birliğe Üye Ülkelerde Turizm Teşvik Uygulamaları.....	110
2.5.2.1. Birlik İçerisinde Seçilmiş Ülkeler	110
2.5.2.2. İspanya	110
2.5.2.3. Yunanistan	110
2.5.2.4. Portekiz	111

2.5.2.5. Fransa.....	112
2.5.2.6. İtalya.....	112
2.5.3. Birlik Mali Kaynaklarının Üye Ülkelerdeki Turizm Sektörüne Tahsisinin Parasal Boyutu	112
3. BÖLÜM	
Türkiye’de Turizm Sektörüne Uygulanan Teşvikler	
3.1. Turizm Sektöründe Uygulanmakta Olan Teşvik Sistemi.....	115
3.2. Turizm Yatırımlarına Uygulanan Teşviklerin Dayanağı Olan Kanunlar	118
3.2.1. Kalkınma Planının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun.....	118
3.2.2. İhracatı Geliştirme Amacı İle vergiler Konusunda Hükümetin Yetkili Kılınmasına Dair Kanun.....	118
3.2.3. Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	119
3.2.4. Turizm Teşvik Kanunu.....	119
3.2.5. Kurumlar vergisi Kanunu	121
3.2.6. vergisi Usul Kanunu	121
3.2.7. Katma Değer vergisi Kanunu	122
3.2.8. Finansal Kiralama Kanunu.....	122
3.2.9. Gelir vergisi Kanunu.....	122
3.3. Dışa Açılma Sürecinin Başlangıcı Olan 1980 Yılından Sonra Turizm Sektörüne Uygulanan Teşvikler.....	123
3.3.1. Dışa Açık Büyümede Yatırım Teşviklerinin Boyutu	123
3.3.2. Turizm Yatırımlarının Öz Kaynak İhtiyacı.....	125
3.3.3. Yatırım Dönemi Teşvik Uygulamaları	126
3.3.3.1. Uygulanan Teşvik Araçlarının Kapsamı.....	126
3.3.3.2. Gümrük Muafiyeti:.....	126
3.3.3.3. vergi, Resim ve Harç İstisnası	127
3.3.3.4. Katma Değer vergisi Ertelemesi	128
3.0.0.5. Bina İnşaat Harç İstisnası	128
3.0.0.6. Teşvik Primi.....	128
3.0.0.7. Kaynak Kullanım Destekleme Primi.....	129
3.0.0.8. Finansal Kiralama.....	130
3.3.3.9. Arazi Tahsisi	130
3.3.4. İşletme Dönemi Teşvik Uygulamaları.....	130
3.3.4.1. İşletme Dönemi Teşviklerinin Kapsamı	130
3.3.4.2. İşletme Mallarında Gümrük Muafiyeti.....	131
3.3.4.3. Yedek Parça İhtiyacı İçin Gümrük Muafiyeti Uygulaması	131

3.3.4.4. Ssk Primi İşveren Hissesi, Konut Edindirme Yardımı, Tasarrufu Teşvik Kesintisi Muafiyetleri	131
3.3.4.5. Enerji Teşviki.....	132
3.3.4.6. Finansman Fonu	132
3.3.4.7. Yeniden Değerlendirme Fonu.....	132
3.3.4.8. Hızlandırılmış Amortisman.....	133
3.3.4.9. Döviz Tahsisi	133
3.3.4.10. vergi. Resim ve Harç İstisnası	133
3.3.4.11. Yatırım İndirimi.....	134
3.3.5. Turizm Yatırımlarının Finansmanına Dönük Teşvikler ...	135
3.3.5.1. Turizm Yatırımlarına Uygulanan Finansman Çeşitleri.....	135
3.3.5.2. Kaynak Kullanım Destekleme Kredisi	135
3.3.5.3. Fon Kaynaklı Kredi	136
3.3.5.4. Tc. Merkez Bankası Reeskont Kredileri.....	139
3.3.5.5. Uluslararası Kurumlardan Sağlanan Yatırım Kredileri	139
3.3.6. Turizm Pazarlamasına Dönük Finansman Teşviki.....	140
3.4. Dışa Açılma Döneminde Uygulanmış Bulunan Teşviklerin Turizm Yatırımlarına Etkisi	140
3.4.1. Turizm Yatırımlarına Etkili Olan Teşvikler	140
3.4.2. Dışa Açılma Döneminde Uygulanan Arsa Tahsislerinin Boyutu.....	141
3.4.3. Dışa Açılma Döneminde Parasal Teşviklerin Boyutu.....	141
3.4.3. Yatırım Harcamalarının Gelişimi ve Yatak Sayısı Artışları.....	142
3.4.4. Dışa Açılma Dönemindeki Turizm Yatırımlarının Genel Değerlendirilmesi	143
3.5. Gümrük Birliğine Girme Aşamasında Türkiye'de 1995 Yılı Turizm Teşvikleri	144
3.5.1. Turizm Sektörü İçin Yeni Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi.....	144
3.5.2. Teşvik Belgesiz Turizm Yatırımlarının Desteklemesi.....	146
3.5.2.1. Teşviklerden Yararlanılacak Turizm Konuları.....	146
3.5.2.2. Teşvik Uygulamalarının Kapsamı	146
3.5.3. Teşvik Belgeli Turizm Yatırımlarının Desteklenmesi.....	147
3.5.3.1. Turizm Yatırımlarının Teşvik Araçlarından Yararlanma Şartları	147
3.5.3.2. Teşvik Araçlarından Yararlanacak Yörelere Sınıflandırılması.....	148

3.5.3.3. Teşvik Araçlarından Yararlanacak Turizm Yatırım Konuları.....	149
3.5.3.4. Teşvik Belgesi Başvurusu Yapılacak Kurumlar	150
3.5.3.5. Teşvik Belgesi Başvurusu İçin Gerekli Belgeler:.....	150
3.5.3.6. Turizm Yatırımlarında Aranan Asgari Sermaye.....	151
3.5.3.7. Teşvik Belgesi Revizesi, Süre Uzatımı ve Belge Devri.....	152
3.5.3.8. Teşvik Belgelerinin İzlenmesi, İptali ve Kapatılması	152
3.5.3.9. Teşvik Belgeleri İle İlgili Çeşitli Hükümler	153
3.5.4. Teşvik Belgeli Turizm Yatırımlarında Uygulanan Destek Araçlarındaki Gelişmeler	154
3.5.4.1. Yatırım İndirimindeki Gelişmeler	154
3.5.4.2. Yatırım Kredilerinde vergi, Resim ve Harç İstisnası	155
3.5.4.3. Dış Kredi Teminat Mektubu Masraflarına Katkı.....	156
3.5.4.4. Fon Kaynaklı Kredi Uygulamasındaki Gelişmeler....	156
3.5.5. Gümrük Birliğine Girme Sürecindeki Türkiye'nin Turizme Dönük Mevcut Teşvik Sisteminin Genel Değerlendirmesi	156
3.6. Turizm Teşvikleri İçin Öneriler.....	159
3.6.1. Dışa Açılma Süreci İle Başlayan Turizmi Teşvik Anlayışının Genel Sonuçları ve Yeni Hedefleri.....	159
3.6.2. Turizmin Teşviki Üzerine Yeni Politikalar.....	161
3.6.3. Turizm Stratejilerini Tespit Edecek Bürokrasi	164
3.6.4. Tanıtma Teşviki İle İlgili Öneriler	165
3.6.5. Arazi Tahsisleri İle İlgili Öneriler	166
3.6.6. vergisel Teşviklerle İlgili Öneriler.....	167
3.6.7. Enerji Teşviki Önerisi.....	168
3.6.8. İstihdam ve Eğitime Dönük Teşvik Önerisi	168
3.6.9. Turizmde Serbest Bölge Uygulaması Önerisi.....	168
3.6.10. Finansman Kaynakları ve Kaynak Maliyetleri İle İlgili Öneriler	170
3.6.11. Alt Yapı Yatırımlarının Hızlandırılması.....	172
3.6.12. Yazlık Konutların Turizm Sektörüne Tahsis Edilmesi	172
Sonuç	175
Kaynakça	182

Kaynakça

A. KİTAPLAR

1. Baysal, Kubilay; Türkiye Ekonomisi. İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul 1984
2. Baysal, Kubilay; Uluslararası Seyahat, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul 1988
3. Dinçer Mithat Z., Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993
4. DPT Müsteşarlığı: Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı OİK Raporu, Ankara 1995
5. DPT Müsteşarlığı: Yatırımları Teşvik Politikaları, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı OİK Raporu, Ankara 1989
6. DPT Müsteşarlığı; Yirmi Birinci Yüzyıla Doğru Turizm, 3. İzmir İktisat Kongresi, Turizm Çalışma Grubu, Ankara 1993
7. Drucker. Peter F; Kapitalist Ölesi Toplum, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1994
8. Drucker. Peter F: Yeni Gerçekler, T. İş Bankası Yayını, Ankara 1993
9. Erkan. Hüsnü; Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, T. Is. Bankası Yayını, Ankara 1993
10. Esin, Arif; Avrupa Birliği'nde Teşvik Sistemi, İKV Yayını, İstanbul 1994
11. Esin, Arif; Dünyada Globalizasyon ve AT Politikası, İKV Yayını, İstanbul 1992
12. Güvcmli. Oktay; Türkiye'de Yatırımların Özendirilmesindeki Gelişmeler, 3. İzmir İktisat Kongresi. DPT Yayını, Ankara 1993
13. Hazine Müsteşarlığı; Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara 1993
14. Hazine Müsteşarlığı: Avrupa Topluluğunda Uygulanan Devlet Yardımları, Teşvikler ve Türkiye ile Mukayeseli İncelemesi, Ankara 1993
15. İlkin, Akın-Dinçer, Mithat Z; Turizm Kesiminin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, TOBB Yayını, Ankara 1991
16. İncekara, Ahmet; Globalleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde Nafta ve Etkileri, İTO Yayını, İstanbul 1995
17. İncekara, Ahmet: Türkiye'de Teşvik Sistemi, İTO Yayını. İstanbul 1995
18. İnceci. Barbaros; Avrupa Topluluğu ve Türkiye'de Sübvansiyonlar, İSO Yayını, İstanbul 1993
19. İstanbul Sanayi Odası; Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkilerinde Yeni Ufuklar, İstanbul 1992
20. İstanbul Sanayi Odası: Türkiye İçin Rekabet Politikaları, İstanbul 1992
21. Karluk, Rıdvan; Avrupa Birliği ve Türkiye, Eskişehir 1994
22. Kazgan, Gülten; Yeni Ekonomik Düzendeki Türkiye'nin Yeri, İstanbul 1995
23. Kennedy. Paul; Yirmi Birinci Yüz Yıla Hazırlanırken, T. İş Bankası Yayını, Ankara 1995
24. Kılıçbay, Ahmet; Değişen Dünyada Türk Ekonomisi, İstanbul 1993
25. Kozlu. Cem; Vizyon Arayışları ve Asya Mucizesi, T. İş Bankası Yayını, Ankara 1994

26. Kutay, Pars; Avrupa Topluluğu'nda Devlet Yardımları ve Yatırım Teşvikleri, HDTM Yayını, Ankara 1993
27. Naisbitt, John; Global Paradoks, Sabah Yayınları, İstanbul 1994
28. Naisbitt, John; Aburdene Patrice. Megatrends 2000, Form Yayınları, İstanbul 1990
29. Oğuz, Şebnem Karauçak; Avrupa Topluluğu'nda Turizm Politikası, İKV Yayını, İstanbul 1991
30. Pakdemirli, Ekrem; Ekonomimizin Sayısal Görünümü, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995
31. Şahin, Adem; İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye'de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, TOBB Yayını, Ankara 1990
32. TUSİAD; Rekabet İçin Dünya Çapında Bir Performansa Doğru, İstanbul 1995
33. TUSİAD; 21. Yüzyıla Doğru Türkiye. Geleceğe Dönük Bir Atılım Sıratçısı-3, İstanbul 1991
34. Vakıflar Bankası; Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri, Ankara 1995
35. Yergin, Daniel - Gustafson T; Rusya 2010ve Dünya İçin Taşındığı Anlam, Sabah Yayınları, İstanbul 1995

B. ANSİKLOPEDİLER. RAPORLAR ve MAKALELER

1. Commission of the EC; Report by the Commission to the Council and the European Parliament on the European Year of Tourism, Brussels 1991
2. Commission of the EC; Documents. Proposal for a Council Decision on an Action Programme For European Tourism Year, Brussels 1988
3. DPT Müsteşarlığı: VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratejisi, Ankara 1995
4. Milliyet Yayınları: Ekonomi Ansiklopedisi, İstanbul 1991
5. Pandya Mukul, All Signs Point East, The Weekly News Magazine Time, 12 June 1995
6. Paymaş Yayınları; Ekonomi Ansiklopedisi, İstanbul 1983
7. Turizm Bakanlığı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Turizm 1994 "Atak", Ankara 1994
8. Turizm Bakanlığı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Turizm 1994 "Özel Projeler", Ankara 1994
7. Turizm Bakanlığı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Turizm 1994 "Yatırımlar", Ankara 1994

C. KANUNLAR ve KARARNAMELER

1. Finansal Kiralama Kanunu
2. Gelir Vergisi Kanunu
3. Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin Değiştirilmesine Dair Kanun

4. İhracatı Geliştirmek Amacıyla Vergiler Konusunda Hükümetin Yetkili Kılınmasına Dair Kanun
5. İhracat Teşvik Kararnameleri ve Tebliğleri
6. Kalkınma Planlarının Uygulanmasına Dair Kanun
7. Kalma Değer Vergisi Kanunu
8. Kurumlar Vergisi Kanunu
9. Turizmi Teşvik Kanunu
10. Vergi Usul Kanunu
11. Yatırım Teşvik Kararnameleri ve Tebliğler

D. İSTATİSTİKLER

1. DPT. Yatırım Gerçekleşmeleri
2. DİE. Nüfus İstatistikleri
3. DİE, Türkiye Ekonomisi ve Ekonomik Yorumlar İstatistikleri
4. HDTM, Malı Göstergeler
5. İTO. Türkiye Ekonomisi İstatistikleri
6. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü İstatistikleri
7. WTO Yearbook of Tourism Statistics 1990-1994